

El jaciment mosterià de la cova del Mig (Cornellà de Conflent, el Rosselló)

YVES BLAIZE (*)

RÉSUMÉ

La grotte del Mig est située à Cornellà en pays de Conflent. L'intervention menée depuis 1980 sur ce site a permis de reconnaître trois ensembles stratigraphiques tronqués par de puissants ravinelements et de ce fait difficiles à caler dans une échelle chronologique. Des aménagements d'époque historique et des fouilles anciennes ont dégradé le site. L'industrie recueillie essentiellement au tamisage, dans des colluvions et dans des couches en place très fragmentaires, comporte tous les outils du fonds commun moustérien, avec un nombre de denticulés légèrement supérieur à celui des racloirs. La forte proportion d'outils partiellement retouchés et de pièces à encoches, un indice d'outils du Paléolithique Supérieur assez conséquent permettent de la replacer dans un Moustérien tardif.

SITUACIÓ

La cova del Mig està situada en el municipi de Cornellà de Conflent, en el departament dels Pirineus Orientals. S'obre a 500 m. d'alçada, en una estreta i alta esquerra que talla una paret de la vora oest de la planura de les Embules. Aquesta paret de marbre s'eleva sobre el costat dret del Cadí. Aquest torrent neix al Canigó i després d'un recorregut de 15 Km. dona les seves aiguës a la Tet en el congost de Vilafranca, a menys d'un quilòmetre de la cova (figs. 1-3).

HISTÒRIA

Aquesta cova forma part d'un conjunt de cavitats descobert per A. Abelanet al 1950. Aquest va excavar la més gran, la cova de l'Embula, i hi va descobrir una indústria del Solutrià Superior. Va reconèixer en els abrics que s'obren a pocs metres d'aquesta, vestigis d'ocupació prehistòrica, però aquests abrics han estat molt buidats per les crescudes del Cadí. La cova del Mig, a causa de la seva situació més elevada, ha estat preservada de les aiguës del riu. Va ésser excavada de qualsevol manera per R. Ribes, i el material d'aquesta excavació deu estar

actualment al Canadà. Al 1978 D. Bonneil va fer un sondatge al mig de la cavitat, i ens va enviar la indústria que hi va recollir i que nosaltres identifiquem com pertanyent al complex mosterià.

DESCRIPCIÓ

La cova només té 10 metres de fondària, i el seu pòrtic, molt degradat i d'una alçada de 8 metres, s'obre àmpliament a l'exterior. La cavitat, en la seva part mitjana, s'estreny en un passadís d'un metre d'amplada. Comunica, per un pas curt, amb una esquerra estreta i paral·lela que s'obre a la dreta de l'entrada (fig. 4).

L'ESTRATIGRAFIA

L'excavació ha permès d'individualitzar-hi tres conjunts ben diferenciats (fig. 5).

El conjunt C

D'un gruix de 1,50 m., reposa sobre una capa rocosa sobreelevada en el fons de la cova a les zones A2, B2, C2, D2. Està format per 15 estrats de llims, de sorres o de grànuls (diàmetre comprès entre 0,5 i 2 cm.). Aquests elements són alòctons; els grànuls de gneis són més abundants que els de quars. Provenen de la cobertura sedimentària primitiva que reco-

(*) Centre d'Estudis Prehistòrics Catalans

bria la plana de l'Embula. Aquests dipòsits d'origen càrstic han evolucionat sota l'acció de lentes reaccions químiques durant un llarg període climàtic càlid. Les sorres llimoses grises i grogues de la base porten amples taques de color taronja i viren cap al vermellós en la part alta del reompliment. Els grànuls estan voltats per òxids o hidròxids de ferro i de manganès en grans. La roca encaixant, molt alterada, està envoltada d'una capa de manganès pulverulent.

Aquesta llarga fase climàtica càlida que es caracteritza per una profunda alteració dels dipòsits es situa al començament del Würm I.

Aquesta seqüència, escapçada per una poderosa erosió, va ésser continuada pel conjunt B.

El conjunt B

Es subdivideix en dos grans subconjunts, l'un amb grans blocs i l'altre amb rocam.

El subconjunt II

Està format per dos estrats amb grans blocs amb les arestes arrodonides, afectats per la corrosió i l'alteració; els rocs hi són rars i estan dins d'una matriu llimo-arenosa groga amb passades de petits còdols de quars o de grànuls o de sorres grolleres (estrats B9-B10).

El subconjunt I

Està separat del precedent per una espessa capa de sorra estèril (estrat B8), dipositada després d'una buidada parcial que s'emportà els dipòsits cap el sector davanter de la cova.

Malmès per les excavacions antigues, en queden dos estrats de blocs i de rocs angulosos molt abundants, envoltats d'una matriu areno-llimosa grisa (estrats B6 i B4). Estan separats pels estrats B5 i B3, d'arenes grolleres amb plaques de sorres concrecionades que assenyalen breus oscil·lacions climàtiques.

En aquesta seqüència es nota un augment progressiu del fred de la base cap al sostre, amb curtes oscil·lacions climàtiques més benignes, d'acord amb un esquema clàssic en els reompliments del Würm antic.

Una temptativa de datació sobre els jaspis opacs pel mètode de la termoluminiscència, efectuada per

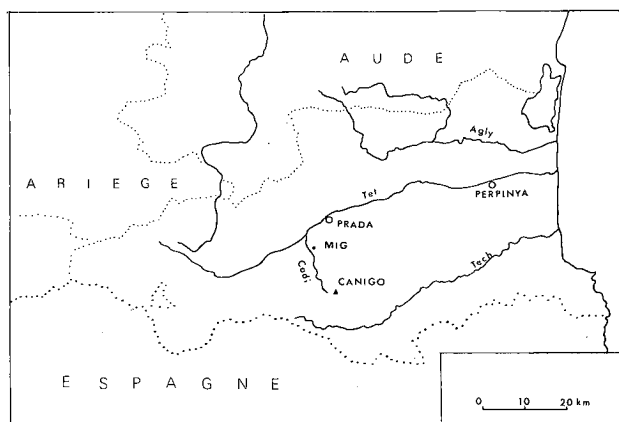

Fig. 1. - Situació geogràfica de la cova del Mig dins del departament dels Pirineus Orientals.

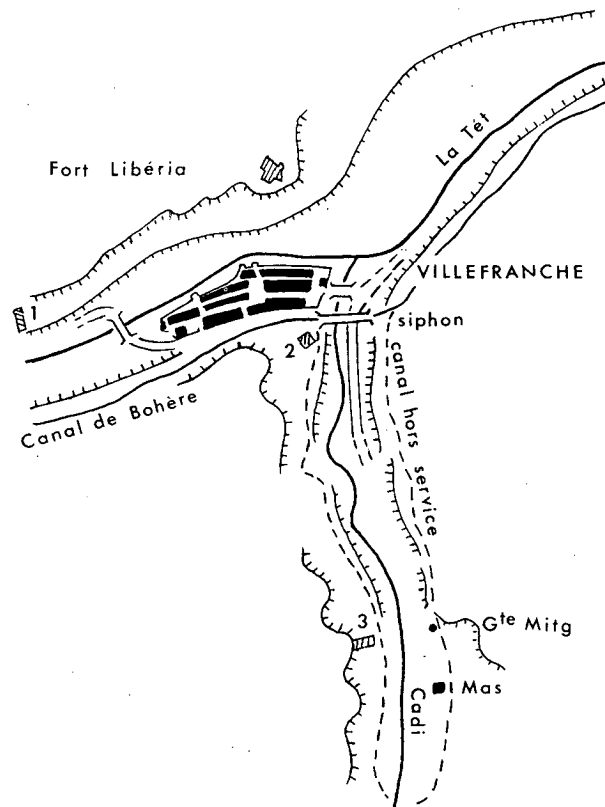

Fig. 2. - Situació de la cova del Mig en referència a Vilafranca, el Cadí i la Tet.

H. Valadas, no ha donat cap resultat. Per tant, és només a manera d'hipòtesi i seguint la cronologia clàssica que situem els estrats B10 i B9 del subconjunt II en el Würm I. Els estrats B3 i B6 formarien part del Würm II. Els estrats B7 i B8, amb sorres i grànuls no alterats, serien de l'intermedi climàtic amb "pluviositat excessiva" que separa els dos estadis del Würm antic.

El conjunt A

Situat a l'entrada de la cavitat, està constituït essencialment per col·luvions procedents de la galeria principal i del diverticle, que formen l'estrat AC2, i de la rampa, que formen l'estrat AC1. Aquest comprèn capes de sorres fines i mitjanes, que contenen una cinquantena de peces lítiques, sobretot ascles, però també, a 2 m. del sòl actual, algunes peces del Paleolític Superior, principalment un petit raspador de morro en sílex, de tipus aurinyacià, dues laminites no retocades i dues rasquetes. És en els col·luvions de AC2, amb rocs rodats i sorres grolleres rentades, on ha estat recollida la major part de la indústria, prop de 400 peces.

LES ESTRUCTURES

Durant la campanya d'excavacions de l'estiu de 1984 es va excavar, per sota el conjunt A, una plataforma de rocs calibrats (estrat A4), aguantada per una paret de 60 cm. d'alçada. L'ampliació de l'excavació al talús exterior ha permès de fer sortir a la

llum un mur, de 1'80 m. d'alt a la seva part intacta. Aquest mur està construït amb carreus escairats amb maceta, aparellats en filades regulars. Té una rampa d'accés de pla inclinat de mig metre (fig. 4). Aquestes estructures van ésser construïdes probablement al segle XVII i formen part d'una obra militar secundària en posició avançada que cobria la plaça forta de Vilafranca. La cova hauria estat acondiciada per albergar una peça d'artilleria que, des d'aquesta posició dominant, tindria sota el seu foc la vall i la carretera que va de Vernet a Vilafranca (fig. 2).

Després de cavar-se el canal de Bohère (fig. 3), en plena paret per sobre de la cova, els blocs arrancats van cobrir aquestes estructures. Constitueixen els rocs amb elements heteromètrics de l'estrat A5. Amb el funcionament del canal, les circulacions d'aigua, molt actives, van desatascar conductes superiors i van transformar reompliments laterals en dipòsits col·luvials (els estrats AC1 i AC2).

La galeria inferior

L'excavació de les estructures ha permès de descobrir, al costat de rares ascles i de fauna, una punta rovellada, l'únic element d'època contemporània a l'empedrat que la contenia.

Aquest empedrat artificial de la plataforma reposava sobre un substrat rocós, esquerdat en sentit longitudinal per una fisura de 30 cm., com a màxim, d'ample. Desemboca, 3 metres més avall, en una petita sala de 10 m. de llarg i d'aproximadament 1,50 m. d'ample. Al fons té una gatera que condueix a una galeria de 50 m. de llarg. Només la petita sala conserva vestigis arqueològics. L'excavació ha demostrat que el reompliment, a la part de davant, està format per rocs i grans blocs al mig de sorres fines. No hi ha cap nivell "in situ". Els sediments hi han entrat a través de la fisura des de la cova superior.

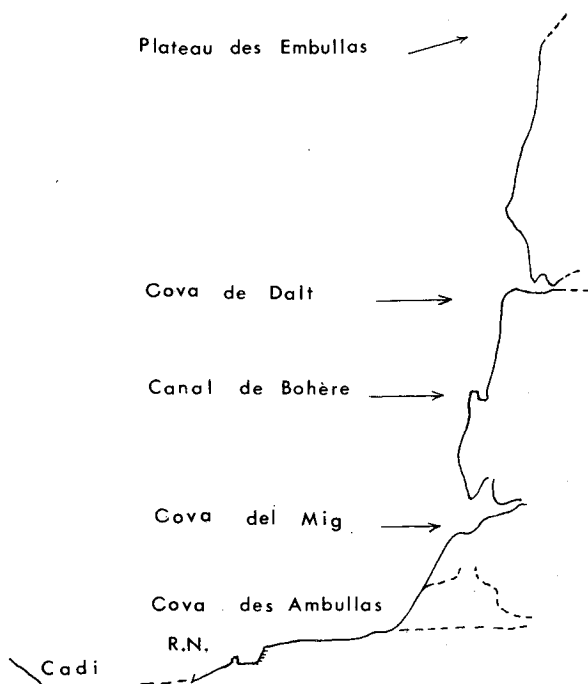

Fig. 3. - Tall topogràfic de l'espadat de la cova del Mig.

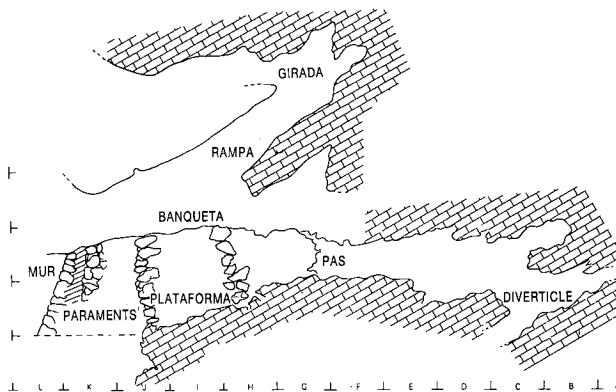

Fig. 4. - Planta general de la cova del Mig.

Les restes de fauna són molt abundants, amb estelles grans, de longitud compresa entre 5 i 10 cm. Les ascles i útils de tipus mosterià es barregen amb peces del Paleolític Superior. Hi ha un petit lot de làmines i de laminetes no retocades, un raspador de quars i un petit burí de jaspi, tots dos carenats, un raspador en extrem de làmina no retocada, una peça de dors corbat i un bec altern. Sembla que aquesta indústria es pot relacionar amb una fase antiga del Paleolític Superior, potser amb un Proto-aurinyacià.

LES DADES

La fauna

Han estat recollides sobretot estelles de menys de 5 cm. i restes dentàries molt fragmentades. L'espècie animal millor representada és l'isard. Les restes del seu esquelet més abundants són: dents aïllades, hemimandíbules i falanges. Cal assenyalar també la presència d'ossos d'un gran bòvid, de cérvol i de senglar. Els carnívors hi estan representats per la hiena i per nombroses canines de guilla. Els homes no menyspreaven els animals petits: la llebre, i sobretot el conill, del qual es troben restes òssies a vegades cremades.

Les restes humanes

Hem de mencionar 5 dents humanes recollides en posició aïllada sobre el talús o a la base de les sorres col·luviades procedents de la rampa. Llur posició en estrats barrejats en fa documents dubtosos i poc fiables.

Un objecte insòlit

Un nòdul de limonita, hidròxid de ferro amb pseudomorfisme de pirita, ha estat descobert a la base de l'estrat B10, és a dir, en un nivell que exclou el dubte en quant a l'antiguitat de la seva aportació a la cova. És un objecte globulós que porta petites cristallitzacions oxidades i que conserva zones amb la seva brillantor original. Aquest objecte evoca els fòssils de formes curioses i els nòduls de pirita dels nivells amb denticulats de la grotte de l'Hyène, a Arcy-sur-Cure. Testimonia la freqüència d'un comportament ja conegut pels mosterians, un interès per objectes que no tenen cap relació amb les activitats de la vida quotidiana (fig. 7, núms. 16, 17, 18).

La indústria

La matèria primera de la indústria lítica és molt variada, i a excepció del sílex, absent al Conflent, és d'origen local. La sèrie està dominada pel quars lleu o sacaroide, de fet un quars recristal·litzat o quarsita blanca, el percentatge del qual arriba al 55 %. Les roques fosques jaspiades representen el 27 % del lot. Aquesta roca, que té per origen antics sòls fersialítics silicificats, ofereix una gama de colors molt variats i segons el que contigui de ferro o d'alumini pot ésser negra, gris negra, marró, marró grogosa o vermella Burdeus. Les varietats marró grogueses estan a vegades tacades de vetes negres. A més hi ha un 8 % de quarsita, 2,5 % de sílex, i en el 7,5 % restant hi entren els granits, els micaesquitos, 1 peça de lidita i 3 de calcària.

Entre 868 peces lítiques hi ha 192 esquerdisos, 479 ascles, 80 útils retocats, 42 nuclis o fragments de nucli, 57 còdols sencers, partits o colpejats, de granit o gneiss del Canigó, i 8 diversos.

Un terç de les extraccions són més petites de 2 cm., i dos terços estan compreses entre 2 i 6 cm. La talla levallois és present sobre poques ascles, l'índex laminar és molt feble. Els útils estan generalment poc retocats. El retoc és espès i denticulat, rarament prim i sovint parcial.

L'utilatge no compta amb puntes mosterianes ni "limaces". L'índex de rascadores (21 %) és feble, lleugerament inferior al dels denticulats (25 %). Hi són presents tots els tipus de rascadores, amb una majoria de rascadores laterals convexes (8 exemplars). Entre els denticulats hi ha peces amb les dents ben senyalades i altres que les tenen poc marcades. L'índex d'aquest grup augmenta si hi afegim les osques, i arriba al 38 %.

Els útils de tipus Paleolític Superior corresponen sobretot a raspadors, l'índex dels quals és molt elevat. Dos exemplars tendeixen a raspador carenat (fig. 7, núms. 8, 9). Dos més han estat afaïçonats en l'extrem de grans esclats de quars aprimats per fractures bilaterals (fig. 7, núms. 5, 6). L'índex de ganivets és elevat. Hi trobem un ganivet petit, amb dors abatut, sobre ascla de jaspi amb el taló anul·lat per retocs invasors (fig. 7, núm. 4), i 3 ganivets amb la vora útil en algun cas voluntàriament escurçada (fig. 7, núms. 1, 2, 3). Només hi ha dos burins, un sobre

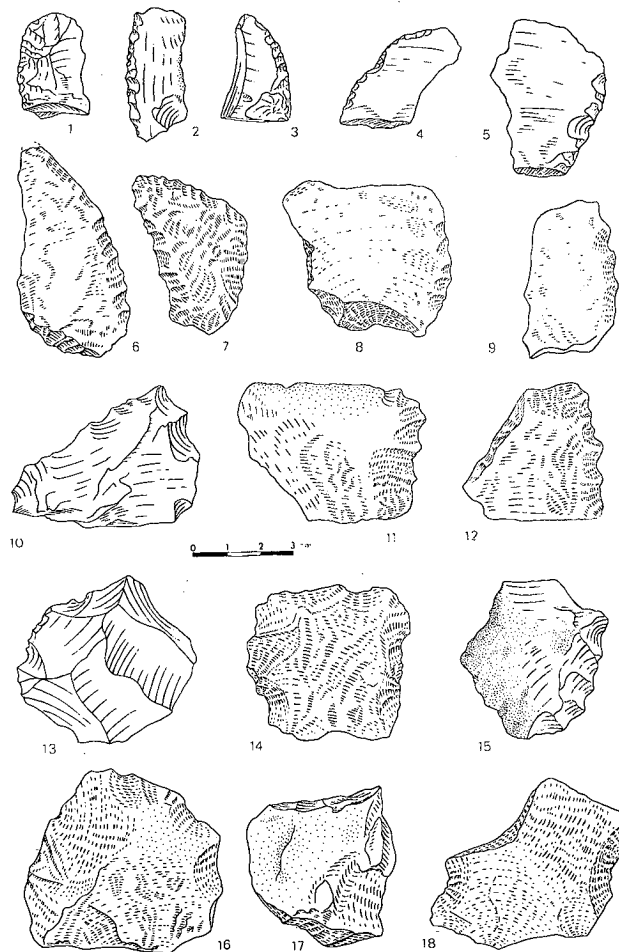

Fig. 6. - Indústria mosteriana de la cova del Mig: 1-8, rascadores simples convexes; 9-16, denticulats; 17, ascla trencada; 18, osques. Són de jaspi les peces núm. 1, 2, 3, 4, 5, 10, 13, 15, i de quars, les núm. 6, 7, 11, 12, 14, 17, 18.

el taló d'una ascla (fig. 7, núm. 15), i l'altre és un burí d'angle sobre làmina trencada (fig. 7, núm. 11). Hi trobem també un perforador mediocre sobre esquerdis de jaspi, oposat a una osca (fig. 7, núm. 14).

CONCLUSIÓ

La indústria del Paleolític Mitjà de la cova del Mig, encara que recollida en un context estratigràfic incert, presenta característiques ben pertinents. És de talla no levallois, amb un índex laminar molt feble. El nombre de denticulats lleugerament superior al de rascadores, la forta proporció d'útils parcialment retocats i de peces amb osques, i un índex de peces del grup Paleolític Superior força elevat, permeten de relacionar-la amb un Mosterià tardà. Presenta afinitats amb el Mosterià de la cova dels Ermitons (Alta Garrotxa), situada a una cinquantena de km. al sud de la cova del Mig, Mosterià que ha estat datat, en l'estrat IV, al 36.430 ± 1.800 BP. Aquest jaciment ha estat estudiat recentment per J. Maroto (1986). Es pot també relacionar amb la indústria dels estrats XII i XI de la grotte du Renne, a Arcy-sur-Cure, que «appartiennent encore par de nombreux traits au Moustérien... constituée essentiellement par des piè-

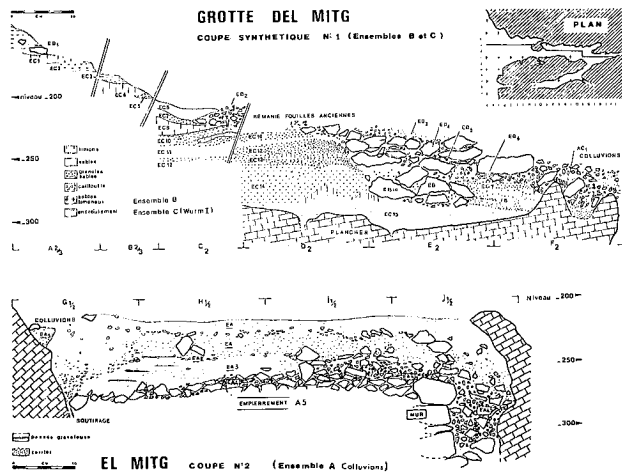
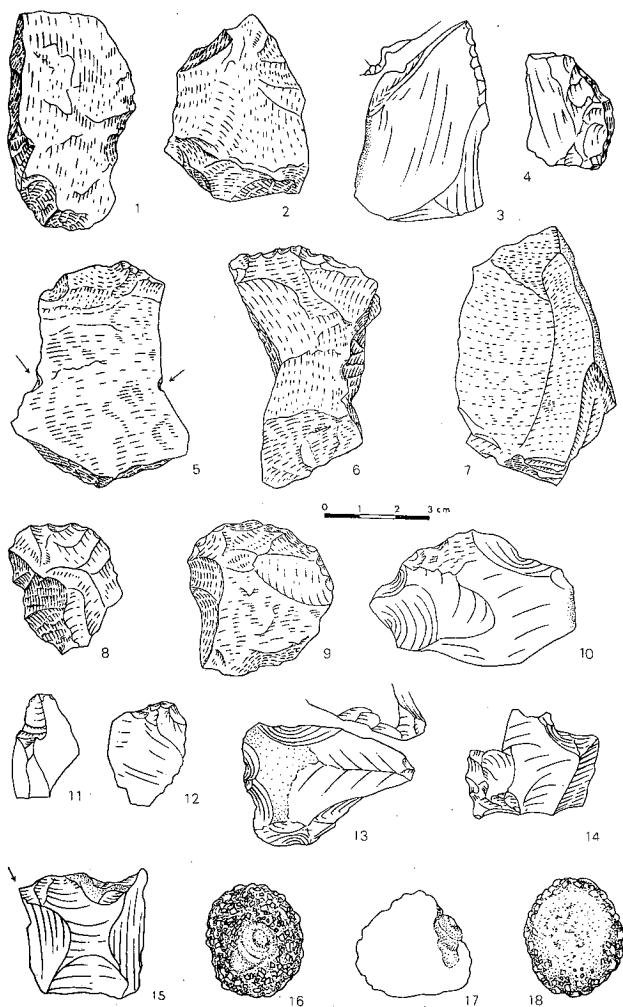

Fig. 5. - Estratigrafia de la cova del Mig.

ces informes à coches et à denticules... des pointes à dos naturels, préfigurant les pointes de Châtelperron, quelques burins dièdres et des poinçons en os» (Leroi Gourhan et. al., 1976). El Mosterià final de la grotte du Renne evoluciona cap el Chatelperronià dels estrats IX i X, on una gran part dels útils són encara afaïçonats sobre ascles productes de la talla de nuclis levallois. El conjunt del Mig, amb la seva forta proporció d'osques i de denticulats, pertany a un Mosterià final que es diferencia del de la grotte du Renne per l'absència de puntes i per la seva talla no levallois. No sembla pas doncs que evolucioni cap el Chatelperronià. També és molt atrevit avançar que aquesta indústria, de fet recollida fora d'estratigrafia, amb el seu índex de raspadors molt fort, prefigura el Paleolític Superior del mateix jaciment, del qual hem trobat alguns elements que evocuen un Proto-aurinyacià amb laminetes no retocades.

Fig. 7. - Indústria mosteriana de la cova del Mig: 1-4, ganivets de dors; 7, ganivet de dors natural; 5-9, 12, raspadors; 10, 13, peces amb osques; 11, burí lateral sobre làmina trencada; 15, burí sobre taló; 16-18, nòdul de limonita. Les peces núm. 1, 2, 5, 6, 8, 9 són de quars, les núm. 4, 10, 11, 13, 14, 15, de jaspi, les núm. 3, 12, de sílex, i la núm. 7, de quarsita.

BIBLIOGRAFIA

LEROI GOURHAN A., BRÉZILLON M. i SCHMIDER B. (1976) - Les civilisations du Paléolithique supérieur dans le centre et le sud-est du Bassin Parisien, *La Préhistoire Française*, I, 2, París, pp. 1.321-1.338.

MAROTO J. (1986) - Un jaciment prehistòric a l'interior del massís de l'Alta Garrotxa: la cova dels Ermitons, *Vitrina*, 1, Olot, pp. 37-48.

ONORATINI G. (1986) - Découverte en Provence Orientale (grotte Rainude) d'une industrie souche de l'Aurignacien, *B.S.P.F.*, 8.